

Naar het „Stift Elten”

Het gebied dat wij thans kennen als het „Drostamt Elten” is gedurende vele jaren een betrekkelijk onafhankelijk gebied geweest. Op de Elterberg, dicht bij de plaats waar het bekende kerkje van Hoog-Elten staat, stond reeds in de tiende eeuw een abdij. Deze behoorde toe aan een adelijk jufferenstift dat daar in 968 door een zekere Graaf Wichman gesticht was. Deze Wichman was graaf over Hameland, een graafschap dat zich bevond in de omgeving van de tegenwoordige Liemers, maar waarvan de juiste ligging niet goed bekend is. Dit jufferenstift echter werd geheel losgemaakt van het graafschap. Het werd een zelfstandig gebied dat rechtstreeks onder de Keizer stond, en waarvan de abdis in rang gelijk gesteld werd met de Duitse Vorsten. Nu is een abdis niet de meest aangewezen persoon om zo nodig de verdediging van haar grondgebied ter hand te nemen. En daarom werden opvolgers van Graaf Wichman, welke inmiddels graaf van Zutphen waren, met de voogdij belast. Deze toestand duurde tot 1742, toen het voogdijschap opgedragen werd aan de Graaf van Kleef.

Hoewel dit voogdijschap in principe geen andere betekenis had dan bescherming van het gebied, spreekt het vanzelf dat op den duur de voogd wel een grote invloed op allerlei binnenlandse aangelegenheden had. In feite was de macht van de voogd zeer groot. Hier komt nog bij dat het Stift in later tijd vrijwel geheel door het Hertogdom Kleef was ingesloten, want hiertoe behoorde toen ook het „Drostamt Liemersch”, dat ongeveer de huidige gemeenten Zevenaar, Duiven en Wehl omvatte. Verder behoorden Bahr en Lathum, Huissen en Beek ook nog tot Kleef. Toch heeft het Stift tot de inlijving door Napoleon toe voor een belangrijk deel zijn zelfstandigheid weten te bewaren. Bij het Wener Congres werd het geheel opgeheven. De grens werd hier sterk gewijzigd. Alle bovengenoemde plaatsen kwamen aan het nieuwe Koninkrijk Nederland, Elten kwam aan Pruisen. Het bleef tot 1949 onder Duitsland, maar in dat jaar werd het met de grenscorrecties onder Nederlands bewind gebracht.

Dit is in het kort de geschiedenis van dit merkwaardige stukje land, waarvan de historie zo afwijkt van die van de omgeving.

Landschappelijk is de ligging van Elten aantrekkelijk. Het ligt net daar waar drie zeer verschillende landschappen elkaar raken. In het oosten begint de bekende stuwwal van Montferland, in het noorden ligt het dekzandlandschap van de Liemers, en in het westen het rivierlandschap. Over alle drie zullen we iets zeggen.

De stuwwal wordt voor het grootste deel ingenomen door bossen. Het merendeel hiervan is naaldbos. Maar loofbos komt ook voor. Doordat de grond hier, evenals dat in het zuidoostelijk deel van de Veluwe het geval is, lemig is, zijn deze bossen rijker dan het merendeel van de Nederlandse bossen op de stuwwallen. Maar vooral zijn deze bossen rijk door de uitgebreide fauna die er leeft. Op weinig plaatsen in ons land worden de dieren zo beschermd als hier het geval is. Onder de dieren die men hier kan waarnemen behoren zwarte specht en havik, vos en das en



Kruisbladwalstro

Foto: D. L. Booy

natuurlijk de reeën en herten. We hopen van de zomer door deze bossen te dwalen, kennis te maken met enkele van de vele hier levende vogels en zoogdieren, en natuurlijk niet te vergeten paddestoelen te zoeken met de kinderen! Want zoals de ervaring van de laatste jaren ons leert kan dat in augustus al best!

Het dekzandlandschap dat zich van Elten uitstrekt tot ten noorden van Didam en Wehl is een bosarm landschap. Vrijwel alle grond is als bouwland in gebruik. Maar gelukkig zijn er enkele landgoederen overgebleven. Hiervan is het bekendste wel de Bijvank, welk landgoed ten westen van Beek ligt, en op wandelafstand van ons kamp. Dit landgoed bestaat voor een groot gedeelte uit bos, waarvan veel eiken-haagbeukenbos. Hierin komen voor: zomereik, es, wilde kers, grauwe abeel en iep. Van dit komen o.a. voor: gevlekte aronskelk, heksenkruid, ruig klokje. Als bomen eiken-haagbeukenbos komen in deze streek nog zeker drie subassociaties voor: de drassige subassociatie met o.a. engelwortel, moerasspiraea en moerasdistel, de vochtige met reuzenzwenkgras, wijfjesvaren en wijdaarzegge en ten slotte de subassociatie met parelgras en beuk (*quercetocarpinetum aspenuletosum*).

Tenslotte is daar het rivierlandschap. De rivieren hebben hun loop hier nogal eens gewijzigd. De huidige loop dateert pas van ongeveer 1777 toen het Bijlands kanaal werd gegraven. Tevoren, in 1707 was het Pannerdens kanaal reeds gegraven. Voor die tijd lag het splitsingspunt van Rijn en Waal bij fort Schenkenschans, dat thans in Duitsland ligt. De oude armen van de Rijn en Waal zijn voor een groot deel nog aanwezig. Ingesloten tussen de Rijn en het Bijlandskanaal ligt de Bijland, eertijds een bekend vogeleldorado, dat thans echter door uitgraving zijn betekenis als zodanig

heeft verloren. Hier stond vroeger het kasteel Bijland, hoewel dit niet de eerste plaats is waar het kasteel heeft gestaan. Want dat is een kenmerk in deze streek: door de vele verleggingen van de rivierarmen moesten dorpen en kastelen ook wel eens van plaats veranderen. Dorpen als Herwen, Lobith, Brien en, Duffelwaard zijn alle vroeger of later verhuisd. Vooral voor Lobith, dat reeds lang tolrechten had, was het belangrijk, dat het op een gunstige plaats lag. Over die vele Rijnverleggingen zou nog heel wat te vertellen zijn. Maar dat stellen we uit tot in het kamp! Dit rivierengebied is vooral voor de plantenliefhebber in de zomer een gezochte streek (de vogelliefhebber prefereert hier in de trektijd te komen). In de eerste plaats is dit door de vele z.g. fluviatiele planten. Langs dijken en wegen zullen we ze vinden: de kruisbladwalstro, de aardaker, om maar enige te noemen. Erg opvallend is de kaardebol die hier op sommige plaatsen in grote aantallen staat.

Bossen zijn er in dit gebied niet meer. De laatste resten worden gevormd door de vele meidoornhagen. Deze bevatten een weelde aan soorten. Als struiken treffen we aan behalve de beide meidoornsoorten, de sleedoorn, kardinaalsmuts, liguster, veldiep, gelderse roos, spaanse aak (ook de kurkvariëteit) es, en nog vele andere. Hieromheen slingeren zich veel slingeren klimplanten als braamsoorten, hondsroos, heggeroos, bosrank, bitterzoet, hop, haagwinde, kamperfoeli enzovoort. In deze heggen vinden nog verschillende bosplanten een laatste toevluchtsoord.

Alles bij elkaar zullen we in Elten een omgeving vinden, die ons de nodige afwisseling belooft. Het kampterrein ligt centraal van alle drie de landschappen, is gelegen temidden van de bossen, waar we ook voor onze kinderen een zeer gevarieerd terrein aantreffen.



Engelwortel

Foto:
W. D. Fokkema